

UČITELJSKI TOVARIŠ.

List za šolo in dom.

Izhaja v 1. in 15. dan vsakega meseca, ter stoji za vse leto 3 gold., a za pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise vzprejema uredništvo, naročnino in oznanila pa Milic-eva tiskarna v Ljubljani.

Štev. 16.

V Ljubljani, 15. avgusta 1886. l.

XXVI. leto.

Poziv!

Duševni in materialni napredek národa je le mogoč na podlogi dobre, domače in šolske vzgoje. V to treba národ ustno in pismeno poučevati tudi izven šole, kar se najlažje doseže po društvih in z razširjevanjem primernih spisov. V zadnjem obziru pa nam pomanjkuje slovenske pedagoške literature.

Da se temu nekoliko pomore, ustanovilo se je

„Pedagoško društvo“

za učitelje in šolske prijatelje, s sedežem v Krškem.

Namen temu društvu je poleg nadaljnega izobraževanja učiteljev — sosebno teženje po tem, da se v vseh stanovih národa probudi zanimanje in volja za pravo vzgojo in za potrebni pouk mladine.

Ta namen se ima doseči sosebno a) z večkratnim zborovanjem društva v različnih krajih, kjer se bode v pričo národa popularno razpravljalo o šoli in o domu ter o njih vzajemnih odnošajih s posebnim obzirom na boljšo vzgojo mladine; b) s priobčevanjem primernih spisov v posebnem glasilu, v „Pedagoškem letniku“, kateri se bode brezplačno delil društvenikom.

V „Pedagoškem letniku“ se ima polagoma priobčiti tudi tako potrebna in pogrešana slovenska „Pedagogika“.

Primeren del čistega dohodka se bode izročal „Društvu sv. Cirila in Metoda v Ljubljani“.

Podpisani odbor se s tem obrača do vseh učiteljev in šolskih prijateljev s prošnjo, da s svojim obilim pristopom omogočijo izvršitev te vzvišene ideje. Letni donesek iznaša 1 gld.

P. n. pedagoški in drugi pisatelji pa se uljudno prosijo, da blagoizvolijo društveno namero podpirati s primernimi spisi za „Pedagoški letnik“. Le-ti rokopisi, kakor tudi doneski, naj se blagovoljno pošiljajo odboru „Pedagoškega društva“ v Krškem.

V Krškem, dné 8. avgusta 1886.

Fr. Gabršek,
prvosednik.

J. Ravnikar,
tajnik.

Nravnost pri mladini.

(Spisal France Bajt.)

Namen ljudski šoli je, podati otrokom najpotrebnejše znanosti za življenje, brez katerih bi težko izhajali, bodi si, da postanejo kmetiski gospodarji, obrtniki, rokodelci ali kaj družega. Ljudska šola ima poleg tega pa še drugi važnejši smoter; pripraviti hoče mladino do one stopinje samostalnosti, da se bo na podlogi tega, kar se je v šoli učila, doživela in skušala, po dovršeni ljudske šoli, sama dalje duševno razvijala, tako, da iz šolskih otrok postanejo značajni, modri in razumni ljudje, blazega srca, v čast in ponos sebi, sosedom, národu in domovini. Šoli ni dano, da bi vzgojo dovršila; postaviti pa ima temelj in podati otrokom pripomočke, po katerih se bodo sami sebe vzgojevali, ko ne bo več učiteljevo oko na nje pazilo in tudi ne več očetova ali materina roka jih vodila po strmih potih življenja, — ko bodo samim sebi pripuščeni. — Da pa ljudska šola ta namen doseže, treba je učitelju pred vsem na to gledati, da vzbuja in krepčá nrvnost pri šolske mladini, ker sama gola učenost brez nrvnosti in drugih dobrih lastnostij bi nič ne pomagala; nasprotno, ravno učeni, a neznačajni in nenravní ljudje so človeštvu velika nadloga in gorjé; to nam priča zdanji socijalni položaj nekaterih dežel in celó držav. — Učitelj pa mora dobro poznati sredstva, po katerih se vzbuja in krepčá nrvnost pri mladini, tembolj, ker se mu je pri tem zeló težavnem delu vojskovati z mnogimi silami, ki žugajo vse njegovo prizadevanje uničiti. Še celó stariši mu nasprotujejo, in bodi si iz nevednosti, neizobraženosti ali malomarnosti podirajo, kar on z veliko težavo zida.

Treba je tedaj učitelju poznati sredstva, po katerih se nrvnost v mladini vzbuja in krepčá, a vedeti in znati mora tudi odbijati sovražne napade njegovemu prizadevanju, katerim je mladina zunaj šole razpostavljena.

Zdravnik mora poznati bolezni, predno podaja bolnikom zdravila; poznati mora telesne slabosti, radi katerih bolniku žuga huda, vedno hujša bolezen. Skušal bode bolezen v kali odpraviti. Da to izvrši, poznati mu je prejšnje bolnikovo življenje in njegove razmere. Za isto bolezen, ako je že nastala, moder zdravnik ne bode rabil vedno istih zdravil. Ravnal se bode po vzrokih bolezni in po telesni zmožnosti bolnika. — V nekem obziru in do neke meje se dá učitelj zdravniku primerjati. Tudi on mora poznati, katerim slabostim in napakam je šolska mladina na čez in posamezno podvržena. Vedeti mora, odkod izvirajo in katere so, ki prihajajo iz otroške slabosti, katere zopet iz slabe domače vzgoje in pohujšljivih vzgledov zunaj dóma in šole. — Kakor telesni zdravnik, skušal bode duševni zdravnik, učitelj, da napake pri mladini odpravi, da njih vir in povod odstrani, ali vsaj omeji. Velik razloček mej učiteljem in zdravnikom bi bil pa ta, da zdravnik ima že nastale bolezni odpraviti in skrbeti za to, da se zopet ne vrnejo; učiteljeva glavna naloga in vedno prizadevanje pa je v tem, da z vsemi vzgojevalnimi pripomočki varuje mladino pred nastankom duševne bolezni in po tej mnogo-krat tudi telesne.

Kakor nas učitelje vsakdanja skušnja uči, prikazujejo se najbolj pogostoma in pri najobširnejšem številu šolske mladine sledeče napake, katere mora učitelj odpravljati, ako hoče iz šolskih otrok vzgojevati nrvne ljudi.

Neubogljivost je zeló razširjena napaka, kijo otroci od dóma v šolo занesejo, katera pa modremu in previdnemu učitelju ne dela mnogo časa preglavice. — Z doslednim pedagogičnim postopanjem jo bode kmalu odpravil. Predno učitelj kaj ukaže ali naloží, mora dobro pomisliti, ali je to, kar hoče ukazati, primerno, toliko na čez, kakor v

posebnih slučajih. Kakor hitro otroci sprevidijo, da je učitelj dosleden in da strogo zahteva, ubogal bode v kratkem času tudi tak otrok, kateremu domá stariši radi lastne krivde ne morejo skoraj ničesa ukazati, da bi jih koj ubogal. — Drugo težje vprašanje bi bilo, kakó naj se otroke do tega pripravi, da bodo zunaj šole ubogljiv. — Učitelju je težko stariše in druge ljudi prepričati, da so neubogljivosti svojih otrok sami krivi in da najboljši otrok postane neubogljiv, ako se neumno ž njim ravna in mu večkrat ukazuje take reči, katerih otrok še celó ne more izpolniti, bodi si, da presegajo njegove moči, ali da so sploh nemogoče. Mnogo starišev je takih, da otrokom ukazujejo to in uno, nikoli ali le malokedaj pa gledajo, ali otroci tudi to storé. — Učitelj mora biti previden, da ne sega predaleč v družinsko življenje in se ne prizadeva, kjer že naprej vidi, da ne bode kaj dosegel. — Nekoliko dobrih svetov starišem, kadar priložnost nanesa, in opominov šolskim otrokom, to je vse, kar učitelj more storiti v prosep ubogljivosti zunaj šole proti takim ljudem, ki skoraj te dobre lastnosti radi lastne krivde ne zaslužijo.

Laž je druga нравna bolezen, ki se pa ne more tako lahko iztrebiti in odpraviti, kakor neubogljivost. Kakor neubogljivost, takó tudi lažnjivost otroci že seboj v šolo prinesejo. Srečnega se sme imenovati oni učitelj, ki more kazati na izšolane otroke po osmih letih in skoraj z gotovostjo reči, da jih je rešil te grde napake in v njih srca postavil zaslonbo odkritosrčnosti in resnici. — Stariši sami otrokom lažejo za kratek čas, mnogokrat tudi zato, da jih potolažijo. Otroče okó je pa bistro in to kmalu zapazi ter posnema slab vzgled svojih starišev in drugih ljudi na dómu in zunaj dóma.

Učiteljeva sveta dolžnost je, gojiti odkritosrčnost v srcih izročene mu mladine. Pri vsakej priložnosti bode kazal z besedo in lastnim vzgledom, kakó draga mu je resnica in kako zoprna laž. — Onim otrokom, ki spoznajo svoj pregrešek, bode, če je le mogoče, prizanašal; tiste pa, ki zasači na laži, bode strogo opominjal in če to ne izdá, strogo kaznjeval. Previden in moder učitelj ne bode nikoli zahteval od otroka, naj pové resnico, če vidi, da se bode otrok zlagal in če vé, da bi bilo otroku zeló težavno, da bi resnico govoril. — Dober učitelj tudi ne bo zahteval, naj mu otrok obljubi, da se poboljša. Otrok naj iz lastnega nagiba in samo to obljubi, kar lahko izpolni in kar tudi mora izpolniti. Če pa tega ne stori, mora slediti kazen. — Na ta način gojila se bode v njem odkritosrčnost in oborožil se bode proti hudobnemu svetu, v katerem se zdí, da laž gospoduje in se pravica in resnica sploh zatira.

Nevošljivost je tretja napaka pri otrocih, ukoreninjena je v človeške naravi. — V šoli se pokazuje v več oblikah. — Pritoževanja bi ne bilo ne konca ne kraja, ako bi učitelj to hotel poslušati in trpeti; otroci bi bili vedno pripravljeni drug drugemu za vsako malenkost oyaditi. Na ta način bi se gojilo sovraštvo, nevošljivost in škodoželjnost.

Učitelj ne sme trpeti, da se otroci za vsako malenkost tožijo. — Treba mu je večkrat nevošljivca pred njegovimi součenci osramotiti. Od druge strani pa zopet mora biti previden, da mu otroci ne zamolcé velikih napak, ki bi jih videli pri svojih součencih. Napeljevati je treba otroke na to, da si drug drugemu pomagajo in s tem gojé mej seboj prijateljstvo. Otroci, ki se v tem odlikujejo, vredni so pohvale, drugi pa spodbude.

Lenoba se tudi pogostoma prikazuje pri otrocih. — Naganjati jih je treba k pridnosti in marljivosti, da postanejo delavni ljudje. — Ako je šolski pouk dobro urejen, naloge primerno razdeljene, da se otroci ne preobložijo, a tudi ne pusté lenuhati; ako so naloge ne prelahke, ne pretežke in vedno po znanji, starosti, času, razmerah in opravljenih zunaj šole odločene; ako se pridnost primerno pohvali, lenoba graja; ako lenuh mora delati, ko drugi počivajo: učitelj odpravlja to napako in jih napeljuje k delavnosti.

Lenoba je začetek vse hudobije; ne sme se tedaj trpeti. — Sicer pa življenje in osoda sama lenuha kaznuje in ga k delu sili; le škoda, ker se to mnogokrat zgodi prepozno.
(Dalje prih.)

Knjiga Slovénka

v

XIX. veku.

P. Joahim Nastran (Caspar) r. v Cerkljah na Gorenjskem 18. nov. 1802, mašnik 1829, u. 13. okt. 1863. Knjiga njegova je

Sveta pokora, ali sedem postnih pridig, ktere je pridigoval v letu 1846 P. Joahim Nastran, duhovin frančiškanarskiga reda, in kaplan predmestne fare „Marijniga oznanenja“ v Ljubljani. Natisn. Ign. A. Kleinmayr v Ljubljani 1849. 8. str. 91. Zal. in prod. J. Giontini. — Na primer o besedi bodi nekoliko iz vpeljave v prvo pridigo:

Bodi pozdravljen, o sveti postni čas! čas gnade in zveličanja, čas žalosti in veselja! Kdo med Kristjani ne bo žaloval, ki ga sama mati cerkev, s kelham terpljenja v roki, in z jokajočimi očmi k žalovanju opominja, ki ga z žalostnim glasam na goro Kalvarjo kliče, in mu križaniga Jezusa v duhu kaže. Kristjan! to je greh storil, tvoj greh je tega kriv! Žaluj tedej, in posti in jokaj se; zakaj Bog sam se je za-te postil, je za te jokal, in kervavi pot potil. Pa se tudi veseli, in od veselja poskakuj; zakaj rešen si svojih grehov, rešen in očišen si, s kervjo Kristusa si odkupljen, kakor spričuje sv. Peter (I. 1, 18. 19) itd. . . O de bi se pač ta sveti postni čas prav veliko grešnikov k Bogu vernilo! . . . V priliki od zgubljeniga sina vas bom podučil v svojih postnih pridigah, kaj de vam je storiti, če želite pravo in resnično pokoro delati. . Ti pa sveti duh! duh luči, in resnice! razsvetli mene, in moje poslušavce, de bi ta postni čas pet delov pokore tebi k časti, in sebi k zveličanju prav zamogli prevdariti, in si k sercu vzeti, de se tako po izgledu zgubljeniga sina k Očetu vernemo itd.

P. Placid Javornik r. v Tersteniku na Kranjskem 22. avg. 1803, mašnik reda sv. Benedikta, učenik bogoslovja v Celovcu, od l. 1850 župnik pri sv. Jurju, u. 30. nov. 1864.

a) Šest Nedel pobožnosti v čast svetiga Alojza od Gonzaga. Svetiga Alojza življenje, premišlovanje nja življenja, litanije ino pesem. Molitva juterna, večerna, mašna, za spoved in za sveto obhajilo. Po nemško spisal Dr. Alois Schlör; poslovenil P. Placidus Javornik. Treki natis. Z dopušenjom visoke časti naj vrednešega gnadlivega firšta gospoda Romana, sekovskega škofa. V Gradci 1849. 12. str. 96. Jos. Sirola. Nat. (1 in 2?) 4. l. 1854. 12. 96 v Gradci. — Šest let je sveti Alojz v Jezuitarskim redu menih živel, ino ravno le te leta so vzrok šestnedeljske vodbe, ki jo v čast sv. Alojza opravljamo, piše v predgovoru, in na koncu je pesem: »Prelepa Lilia cveti! — Iz samga svet'ga raja, — In duh deviške čistosti — To Lilijo obdaja. — Kdo zlahtne lilie ne pozná: — Alojzija mladenča? — Nedolžnost in pokora ga — Zdaj v svetim raji venča itd.«

b) Sveto pismo stariga zakona. Poslovenil in razložil P. Placid Javornik, benediktinar, c. k. učenik sv. pisma st. z. in iztočnih jezikov na bogoslovskim učilišu v Celovci. V Ljubljani. Nat. J. Blaznik. Predgovor. Vvod. XXX. I. Mozesove bukve. 1848. 8. 520. — Druge Mozesove bukve. Izdalo društvo sv. Mohora 1854. 8. 104. — Tretje Mozesove bukve. 1854. 8. 76. (Gl. A. M. Slomšek str. 9. 17. 18). — Mej sodelavci „Sv. pisma“ . . po povelji Antona Alojzja (Volf—Volec) imenuje se v

predgovoru str. XIV tudi „O. Placid Javornik, fajmošter pri sv. Jurji pod Taboram na Koroškem“, ter je ondi povedano, da sv. pismo star. zak. se je pripravljalo za natis (l. 1857 zv. I), in sicer na podlagi slovenske prestave učeniga O. Placida Javornika petere Mojzesove in Jozuetove bukve, pa perve in druge bukve Kraljev itd.“ — Iz predgovora bodi na primer:

„Slovensko slovstvo, domorodno izobraženje se zbuja, vzdiga in širi. Lepó in veselo je to, in Bog ohrani in osrečuj verle in iskrene možé, ki si to prizadevajo. Med mnogoverstnimi koristnimi bukvami in spisi pa, ki se od dné do dné na svitlo dajó, se še vedno ene in sicer nar bolj potrebne pri nas pogrešajo, ktere sicer imamo (J. Dalmatin, J. Japel, M. Ravnikar, Dr. Klančnik itd.), vender ne v taki besedi in opravi, de bi bile današnjimu izobraženju slovenskiga jezika in povzdigi družih učenost in znanstev (zlasti po neprecenljivih Novicah) primerjene . . . Celotne v duhu današnjiga jezika spisane prestave svetiga pisma . . ki je nar važniši obstojni del duhovskiga ali cerkveniga slovstva in steber vsih keršanskih učenost . . pogrešamo . . Ti in enaki prevdarki in serčne želje tudi svojo trohico na oltar domorodstva položiti, so me naklonile, dragim domorodcam, zlasti pa častitim duhovskim sobratam svojim v ti reči nekoliko postreči, in jim saj en poskus svoje dobre volje ponuditi, de, ako bi morde jez iz raznih ozirov za delo tako visoke pomembe poklican in ugodin ne bil, bi se vsaj kdo drug verli domorodec te tako željene in potrebne reči lotil, jo daljšal in srečno dokončal itd.“ (III—V). Tako je spisal „Javornik v Celovci veliciga šmarna dan 1847“ in Slomšek je novo delo v Novicah iskreno priporočil.

I. 1. V začetku je Bog stvaril nebo in zemljo itd. — Razlaga: „V začetku“ t. j. v začetku časov, predin je še kej bilo, pred vsim drugim . . . „Je Bog stvaril“, po Hebrejsko se v izvirnim spisu berete besedi: „bara elohim“. Glagol bara je v edinjm, ime elohim (eloah) pa v množnim številu . . . Mozes glagol bara v edinju rabi zató, de kaže edinstvo bitja božjiga, elohim pa v množnim številu, de nas opomni množestva oseb božjih, t. j. presvete Trojice, kakor vsi učeni bogoslovi terdijo . . Beseda bara tukej ravno toliko veljá, kakor v začetku kej storiti, iz nič, stvariti itd. (str. 33).

L. 1848 itd. oglasil se je Javornik časih tudi v c) Sloveniji in d) v Drobntinah. Tako na pr. v Sloveniji l. 34 modro razlaga splošne želje Slovincov o Avstriji v ogovoru: „Dragi domorodci!“ in l. 42 v spisku: „Vesela Slavjanska prihodnost“ omenja, kako se je bodedo pametno poslužili, de bo mila mati Slovenija v kratkim po vsih naših krajih — po celi domovini veselo slovela. — V Drobntinah l. 1858 nahajajo se „Pridige o štirih poslednih rečeh po Wittmannu, Premišlovanje Terpljenja Gosp. našiga J. Kr. velkiga petka dan“ itd. — „O. Placid Javornik . . so bili iskren domorodec in zvest podpornik vsem narodnim rečém, da imamo malo taci. Slovensko slovstvo so pomnožili z obširno razlago prvih Mozesovih bukev, pri katerem delu jim je bil sosebnó pomočnik ranjki **Anton Oliban** (Jezičnik XVII. 1879 str. 54—62), in še z nekterimi drugimi spisi. V svojem življenji so bili vedno moškega značaja, vedno veseli in proti vsacemu priljudni po navadi slovenski; občno spoštovanje jim je sledilo v grob. Naj v miru počivajo!“ — lepo opominja A. Janežič (Slov. Glasnik XI. zv. 1865).

P. Karl Robida r. 13. okt. 1804 v Malivasi na Ježici poleg Ljubljane, stopil l. 1821 v red sv. Benedikta, postal mašnik l. 1825, profesor naravoslovja in matematike na liceju v Celovcu od l. 1830 do 1875, bivši prednik v samostanu, ustanovnik družbe sv. Mohora in do smrti svoje pregledovalec njenih računov, u. 4. okt. 1877. Geslo mu je bilo Slomšekovo: „Malo govoriti, veliko delati, vse terpeti“. Že takrat, ko so jele

Bleiweisove Novice prvičkrat buditi narodno zavest in vabile domorodne moči na delo, stopil je Robida v kolo tistih zaslužnih rodoljubov, ki so se trudili po primernih spisih in knjigah narod podučevati in izobraževati. Robidi gre med drugimi domoljubi tudi posebna zasluga, da se je osnovalo in da je oživel „društvo sv. Mohora“. Že leta 1852 je bil voljen v osnovalni odbor in celih 25 let je v odboru vstrajno delal do svoje smrti. Marljivo je prebiral poslane rokopise, pregledoval družbine račune in po toliko praktičnih nasvetih zelo podpiral odborovo delavnost in pospeševal družbin razvitek. Pa tudi sam je pridno obdeloval slovstveno polje ter domače slovstvo obogatil s knjigami, ki so jih Slovenci pred njim težko pogrešali (Koledar 1879 str. 193—4). —

Skrben učitelj je spisal v nemški besedi: „Geistlicher Führer der Jugend“ v. Prof. Carl Robida 1846 (v. Carinthia). — Slovenski je dopisoval v a) Novice in b) v Drobintince na pr. 1846: Lavdon. Vukasovič. Lizabona. 1856: Sončne ure. 1857: Prememba zemlje. 1858: Tablica, kdaj solnce vzhaja in zahaja. — Posebej

c) Zdravo telo nar boljši blago, alj navk zdravje ohraniti. Spisal P. K. Robida, benediktinar in c. k. učitelj matematike. V Celovci 1846. 8. 133. Nat. in prod. J. Leon. — Dragi bravi! Nisim zdravnik, pa tudi za zdravnike ne pišem; ampak za sestre in brate, ki manj vedó kakor jez, in ktere podučiti je moja dolžnost, pravi v predgovoru... Kar v bukvah bereš, sim sam skusil, alj saj zvedel od umnih ljudi... Vender nar boljši navki za rojake so razloženi v priljudnih in modrih bukvah... Slomška, ki so moje delo zbudili in podpirali. Tudi iz slavnih Ljubljanskih Novic sim nektare navke od besede do besede izpisal... Noviga pravopisa sim se poslužil, ki ga špogajo brezštevni Slovenci... Bog daj, de bi ti z takim pridam te bukve bral, z kakim veseljem sim jih jez spisal!

d) Naravoslovje alj Fiziko po domače zložil K. Robida, učitel. V Ljubljani 1849. 8. XI. 123. Nat. J. Blaznik. — Naravoslovje alj fizika, piše v predgovoru, je koristna in prostimu človeku dostojna vednost, zakaj ona nas uči: Vsegamogočniga, nar bolj modriga in dobrotljiviga stvarnika sveta spoznati in ljubiti... nas zagotovi človeškiga duha... nas uči ponižnost... da mir in pokoj naši duši... razlaga, kaj služi k ohranjenju zdravja in življenja, kaj nam življenje zlajša in vgoduje... Naravoslovec vsakdano delo kakor druženje z svojo materjo ljubi, ne pa kakor težko kazni studi... Razlaganje naravoslovja v slovenskim jeziku je pa težavno djanje, zakaj: 1. Bukev, ktere naravno činenje po domače razlagajo, nimamó razun kemije od g. Vertovca. Treba je pot delati, in debel sneg gaziti; 2. besede, ktere takšine reči zaznamujejo, clo ne poznamo; 3. ne vemo, kako bi vsim bravcam zastopljivo pisali, de bi ne prekratko, ne preširoko govorili, in le kar je važniga povedali. Zatorej sim jez računenje večdel v nemar pustil, in kratko povedal, kaj račun spriča; obraze nar bolj potrebne sim pa perdjal, ker me skušnja uči, kako oni popisvanje razjasnujejo itd.

Razjasnenje manj znanih besedi na pr. Apnenc Kalk, barve dostavne complementäre Farben, čast Hauptstück, dobno momentan, draga Bahn, kalamir Pendel, kolce Rolle, koža bobnarska Trommelfell, nitna Netzhaut, terda Hornhaut, žilnata Gefäßhaut, matica Schraubenmutter, moč dosredivna in odsredivna Centripetal-, Centrifugalkraft, obstret lune, sonca Mondes-, Sonnenhof, ognjisko Brennpunkt, predmet Materie, presežnica Diagonale, stroga Maschine, važitelnine wägbare Stoffe, vitlo Winde, vstavičen continuirlich, zavoj Schraubengang, zvuk Ton itd.

e) Domači zdravnik v navadnih boleznih človeka poleg Hufelanda, Rusta, Tisota in drugih. Sostavil K. Robida. V Celovcu 1854. 12. XIII. 240. J. Leon. — Zdravje vsakemu ljubo, je k srečnemu življenju bolj potrebno, kakor srebro in zlato... Kdor ceno zdravja pozna, se bo trudil zvediti, kaj zdravje ohrani, in kaj zgubljeno zopet per-

nese . . . V sledečih listih narprej najdeš življavo, ktere se mora človek deržati, da zdrav in dolgo živi . . . Zdravila sim tiste naznanil, ktere se rabijo per prostemu ljudstvu; ktere se povsod najdejo, in ktere so od zdravnikov sploh poterjene . . . Nemške bukve, po kterih sim pričejoče slovenske zložil in po „Novicah“ pomnožil, so že večkrat natisnjene bile, kar dokaže, da jih Nemci občno rabijo in za dobre poterdijo. Bog daj, da bi Slovencem k ljubem zdravju pomagale (v. Novic. 1854 str. 155).

f) Domače živinozdravstvo v boleznih konj, govedja, ovac, prešičev, koz in psov, ali nauk, kako mora kmetovavec svojo živino rediti, ji streči, jo kermi in ozdravljati. Po nemško spisal J. N. Rohlves. Od Potsdamskega kmetijskega društva pohvaljena in priporočena knjiga. Poslovljena po devetnajstem natisu. S štirimi podobami. V Celovcu 1856. 8. VII. 243. — Predgovor prevoditelja: Rohlvesovo živinozdravništvo je bilo v nemškem jeziku že devetnajstkrat natisnjeno, in v več krajih tudi ponatisnjeno. Torej smem terditi, da Nemci kakih 50 tvojžent iztisov tega zdravništva v rokah imajo. Leto število priča, da so Nemci Rohlvesovo živinozdravništvo za dobro poterdili. Mislim tedaj tudi Slovencam vstreči, ker jim ga v njih jeziku v roke podam. Da ga vendar z večjim pridom rabijo, hočem ob kratkem razložiti, kaj sim v izvirnem zdravništvu posebno važnega najdel, in kaj sim mu pridjal (na pr. iz Novic, gl. Živinozdravništvo od dr. Bleiweisa in dr. Strupita), da bi se kmetovavcam bolje prikupilo itd. —

Nekaj njegovih spisov priobčil je g) Slovenski Prijatelj l. 1856 na pr. Blisk in grom. Potres zemlje itd. — „Več let je poslovenjeval uradne liste Koroške deželne vlade. Zraven je bil marljiv sodelavec za nemški letnik Celovške gimnazije. Jedernati spisi, ki jih je priobčeval v tem letniku, pridobili so Robidi častno ime tudi v daljnih učenjaških krogih. Leta 1854 je opisal: Entwicklungsgang der Physik von den ältesten Zeiten bis auf die Gegenwart; l. 1857: Vibrationstheorie der Elektricität; l. 1858: Magnetismus; l. 1860: Grundsätze einer naturgemässen Atomistik itd. (gl. Naučni Slovník)“. — Nad vso hvalo vzvišana pa je njegova delavnost v družbi sv. Mohora. —

Tako je bil marljivi učenjak vedi in domovini v čast — nam vsem pa ostane žlah-ten izgled značajnega in delavnega domoljuba. Naj počiva v miru in blažen mu bodi spomin (Kol. dr. sv. Mohora 1879 str. 194)!

Iz šole za šolo.

Razzlogovanje.

(Sestavil **Fr. Jamšek.**)

(Dalje.)

XXXVIII.

1.

i - skra, sprem - stvo, se - stra, nemš - tvo, vin - stvo.

Pravilo: Ako je več soglasnikov mej dvema samoglasnikoma, vzamejo se k drugemu zlogu vsi tisti soglasniki, s katerimi se besede začénjajo. Ali je besed, ki se začénjajo sè soglasniki skr? — (skriti, skruniti —) sè soglasniki stv? — (stvariti, stvar —) sè soglasniki str? — (strah, struna —) i. t. d. Na pr.: i - skra, sprem - stvo, se - stra, nemš - tvo, vin - stvo.

Naloga. Napišite še nekaj tacih dvozložnic z vezajem mej zlogoma!

2.

bre - skva, Vran - sko, roj - stvo, lov - stvo, ljud - stvo.

(Pravilo. — Na pr. — Naloga.)

XXXIX.

1.

Na-uk, so-vrag, pod-plat, prid-nost, pa-krog, Za-greb.

Pravilo: Pri sestavljenih besedah je treba paziti, da se razstavijo tam, kjer so sestavljene. N. pr.: na-uk, so-vrag, pod-plat, prid-nost, pa-krog, Za-greb.

Naloga. Napišite še nekaj takih dvozložnic z ločljivimi prednicami, pa z vezajem mej zlogoma!

2.

na-slov, so-ud, O-glej, o-kraj, pod-kralj, vz-krs, pra-ded, raz-dvoj.

(Pravilo. — Na pr. — Naloga.)

XL.

1.

Ce-lje, zem-lja, po-lje; — svi-nja, skri-nja; — kle-šče, pi-šče.

Pravilo: lj, nj, šč so zraščeni (neločljivi) soglasniki; prvi potegne tudi družega seboj. Na pr. Ce-lje, zem-lja, po-lje; — svi-nja, skri-nja; — kle-šče, pi-šče.

Naloga. Napišite še nekaj takih dvozložnic z vezajem mej zlogoma!

2.

žrm-lje, žem-lja, Polj-sko; — ko-nji, srenj-čan; — hro-šči, hru-šči.

(Pravilo. — Na pr. — Naloga.)

V ponovilo:

Pri razzlogovanju je paziti na sledeča pravila:

1. Ako je soglasnik mej dvema samoglasnikoma, jemlje se k naslednjemu zlogu.

2. Ako sta dva soglasnika mej dvema samoglasnikoma, jemlje se navadno prvi soglasnik k prvemu, drugi pa k drugemu zlogu.

3. Ako je več soglasnikov mej dvema samoglasnikoma, jemljejo se k drugemu zlogu vsi tisti soglasniki, s katerimi se besede začénjajo (ločimo deblo od pritiklin).

4. Pri sestavljenih besedah je treba paziti, da se razstavljajo tam, kjer so sestavljene.

5. lj, nj, šč so neločljivi soglasniki; prvi potegne tudi drugega seboj.

XLI.

Večkrat se zgodi, da nam pri pisanju vrste zmanjka, predno je zapisana začeta beseda. Takrat se nekaj besede pretrga ali razdeli in v novo vrsto zapiše. Pretrgati se beseda sme pa le tam, kjer se zloga sklepata. Besede se tedaj trgajo ali delé le po zlogih. Besede po zlogih deliti pravi se razzlogovati. Pri razzlogovanju rabimo vezaj. Ali se morajo deliti jednozložnice?

Narek 1. Pišite in razložite dvozložnice:

(Prvo besedo napiše učitelj na šolsko tablo sam, druge napisuje kak učenec.) Ma-ma, Ana, Buda, cepec, človek, Drava, Eva, frača, Gradec, hiša, imé, juha, kaša, lice, mati, Nace, oče, papež, rokav, suša, šiba, Tone, ura, vaja, zima, žena. — (Prvo napiše zopet učitelj sam.) Mam-ka, Anton, barka, cerkev, čreslo, dobro, Evgen, flinta, grešnik, hruška, igla, Jordan, kafra, London, mašnik, naklo, Ormuž, paklez, rebro, Šmarje, travnik, Urška, vrček, zvonček, žvižgovec. — I-skra, spremstvo, plemstvo breskva, retkva, slovstvo, ostrost, Vransko. — Po-greb, podplat, podust (riba taka), pakrog, razkralj, predrag, končnik, Triglav, plastje, trsje, Oglej, pogled, Zavrh. — Ce-lje; bri-nje; pi-šče; polje, Poljsko, olje, volja, zelje; svinja, srenja, srenjčan, konjski; klešče, hrošči, trešči, tišči.

Narek 2. Ja-ma, Alojz, brana, cima, črevo, Dunaj, Ema, fižol, gaga, hlače, Izak, Jurij, kamen, Loka, Mura, nečak, ogenj, pipa, rama, sreda, šoja, tovor, ukaz, vino, zlato, žima. — Med-ved, angelj, brodnik, čotlar, črednik, družba, kamnik, lisček, mačka, naglost, ovčar, palček, rožnik, sidro, tromba, umnost, vrednost, zrno, žveplo. — Bre-skva, sestra, iskra, ljudstvo, šolstvo, sredstvo, društvo, piskri, Bistra. — Na-slov, pridnost posmeh, razum, pravnik, nahod, pohod, prihod, vzhod, hodnik, grozdje, listje, hrastnik. — Žrm-lje; konj-ski; hro-šči; zelje, zemlja, sablja, kralji, volja, voljno; — brinje, Franja, črešnja, sanje, spanje, branje, svinja, svinjsko; — vaščan, meščan, peščen, koščen, Laščan.

Narek 3. A-na je prid-no dek-le. Člo-vek je pr-va stvar na zem-lji. Leon XIII. je papež. Kri ni voda. Krava pri gobci molze. Kar mačka rodi, vse miši loví. Sloga pravo moč rodi. Ljubo doma, kdor ga ima. Jordan je reka. Retkva je črna in bela. Oglej je vas onkraj Soče. Tudi konjsko meso je vžitno. Naš cesar so tudi kralj. Žima je prožna. Kaj terja brodnik? Kje je Kamnik? Kdo pride k nam piskre vezat? Človek ima razum in prosto voljo. Svinjsko meso ni za bolne. Kaj in kje je Triglav? Pamet je boljša kot žamet. Boljša je kratka sprava kot dolga pravda. Zakaj ima mlinar bel klobuk?

Če dol-go se-kaš, mo-ra past', tu-di naj-bolj tol-sti hrast. Kdo ne pije in ne jé, pa je zmirom sito? Kakih kamnov je največ v Savi? Brez dela ni jela. Kdor laže, tudi krade. Laž imá kratke noge. Za dežem solnce sije. Hrast daje svinjam mast. Šiba novo mašo poje. Ti meni luč, jaz tebi ključ. Več oči več vidi. Danes meni, jutri tebi. Lastna hvala smrdí. Vsi ljudje vse vedó. Kdo še svoje hiše znotraj videl ní? Ima dve glavi, dve roki, šest nog; kaj je to? (Dalje prih.)

Šolska letina.

(Dalje.)

Letno poročilo 4razr. deške in 2razr. dekliške ljudske šole v Kranji ima šolska naznanila (učiteljstvo: nadučitelj, 2 kateheta, 3 učitelje in 2 učiteljici); število šolskih otrok: 232 učencev in 175 učenk; šolski dnevnik; učence in učenke po zasluženju uvrstene. V napredovalno kmetijsko šolo je hodilo 30, v obrtno napredovalno šolo pa 66 učencev.

Letno poročilo 4razr. deške ljudske šole v Škofji Loki obsega šolski dnevnik; pobožne vaje; učiteljstvo: nadučitelj, katehet in 3 učitelji; šolsko knjižnico (154 knjig); šolski vrt; statistični pregled učencev (v 4 razredih 317, koncem leta 300; nravnost učencev je bila pri 194. učencih prav lepa, pri 70. lepa in pri 6. manj lepa. V šolo jih je hodilo prav redno 195, redno 49, manj redno 20, nemarno 36. Za bližnji viši razred je bilo vrlo sposobnih 64, sposobnih 116, nesposobnih 90, nevrstjenih je bilo 30, za srednje šole se jih je oglasilo 15. Učenci so po zasluženju uvrsteni.

Letno poročilo čveterorazredne deške ljudske šole v Kameniku ima A. ljudsko šolo (kroniko, dobrotnike šole, učiteljstvo, vkupni pregled učencev, učence po zasluženju uvrstene), B. obrtno nadaljevalno šolo (učiteljstvo, učence). Mej dobrotniki tej šole je tudi g. Sim. Robič, župnik na Šent-Urški Gori, kateri je šoli daroval lepo zbirko hroščev. Poučevali so v tej šoli nadučitelj, katehet (franciškan) in 3 učitelji. Vsakdanja šola je imela 211, ponovljiva šola pa 16 učencev. Obrtna nadaljevalna šola se je pričela lansko leto meseca maja v dveh oddelkih. Poučevalo se je v vsakem oddelku po 6 ur na teden in sicer: ob nedeljah dopoldne 4

ure, ob ponedeljkih zvečer pa po 2 uri. Podpore je imela ta šola vkup 485 gld. Poučevali so tu vsi štirje učitelji vsakdanje šole. Učencev je bilo vkup 54.

Letno poročilo dvorazredne dekliške ljudske šole v Kameniku (nekaj s poludnevним, nekaj s celodnevним poukom) kaže učiteljstvo (nadučitelja, kateheta in učiteljico), nekaj iz šolske kronike, dobrotnike šole, učenke po zasluženji uvrstene. Za prestop v višji oddelek sposobnih učenk je v I. oddelku 43, v II. 51, v III. 34, v IV. 26. Vseh učenk vkup je 206.

Letno poročilo čveterorazredne deške ljudske šole v Rudolfovem (Novomestu) obsega črtice: I. iz šolskega letopisa, II. učiteljstvo (5 oo. frančiškanov), III. vkupni pregled učencev (koncem šolskega leta 192), IV. uvrstitev učencev po napredku v abecednem redu (prav dobro, dobro, nezadostno so se učili).

Letno poročilo čveterorazredne ljudske šole v Postojini ima na čelu „Postojina“, prav spretni in obširni zemljepisni in zgodovinski opis, ki ga je spisal g. Janez Thuma, nadučitelj in šolski vodja. Za tem sledé: Šolska poročila (učiteljstvo, vkupni pregled za šolo godnih in obiskajočih otrok, kronika, razvrstitev učencev in učenk po zasluženji). Poučevali so: nadučitelj, katehet, dva učitelja in dve učiteljici. Učencev in učenk je bilo 367. (Dalje prih.)

Stalna razstava učil v Gradci.

Zborovanja so zelo oživela učiteljski stan in niso bila brez uspeha. Veliko vrednost so dale učiteljskim zborovanjem razstave učnih pomočkov, ki so bile ž njimi v zvezi. Dočim so govori in debate pri zborih bili bolj teoretične narave, kazale so nam razstave praktično stran ljudskega šolstva. V Avstriji sicer niso prenehala učiteljska zborovanja a smelo bi trdil, da so pa najnovejši učiteljski zbori izgubili od takrat nekoliko svoje vrednosti, od kar so jim nekateri prenapetneži začeli vsiljevati politične znake. Če je slovanskega učitelja malo mikalo iti k splošnemu avstrijskemu učiteljskemu zboru, pri katerih se na nenemške učitelje ni oziralo, prepovedano mu je zdaj nekako, udeležiti se „nemško-avstrijskega zbora“, če tudi morebiti želi, da bi bil navzoč pri večji skupščini. Človek bi vendar nekdanjih velikih učiteljskih zborov ne pogrešal mnogo, ako bi mu sleherno glavno mesto ponujalo to, kar je vedeželnemu učitelju v Gradci na razpolaganje, menim namreč stalno razstavo učil. — Pred 4 leti so se v Gradci 3 mestni vrli ljudski učitelji združili v ta namen, da so začénjali nabirati po širokem svetu pri raznih založnikih izdana učila. Razposlali so dotična vabila znanim firmam po Avstriji, Nemčiji, Švici in dr. Uspeh že začetkoma ni bil majhen, a je rastel od dné do dné. Kmalu je narastla množina učil tako, da so se komaj pospravila v sobi učitelja Kmetiča, kjer je imel ta gospod razpostavljeno zbirko vseh priprav za pisanje, kar so jih razni národje po svetu kdaj rabili. Ta zbirka je še zdaj v tej razstavi, in priča o veliki marljivosti učitelja Kmetiča, ki je to panogo znanosti tako skrbno gojil. Učila: knjige, karte, globi, stroji, aparati, modeli so se pa bolj in bolj množili. Razstavnemu odboru bi bilo tesno prihajalo, ko je začel misliti o svojih malih prostorih, ako ne bilo za šolstvo vneto Graško mesto v Franc Jožef-ovi šoli dalo za razstavo 3 prostorne sobe z velikim hodnikom. Mesto je dalo prostore brezplačno; pohištvo, omare je odbor s prošnjami dobil tudi brezplačno, on sam je delal ravno tako brezplačno — tako je bilo mogoče, da so danes vsi imenovani prostori natlačeni z učili lepimi, z učili raznovrstnimi. Začetkoma je trojica odbornikov pač segla nekoliko v žep, da je pokrila nemale poštné troške, katerih se pa tudi kasneje ni manjkalo. Založniki iz inozemstva pošiljali so sicer brezplačno svoje

artikeljne, a carino, kaj veliko in včasih tudi poštnino in voznino moral je vender le odbor poravnati. To je pokrival iz nabranih darov, vsaj večinoma.

Ta važni zavod pa ni mogel biti brez glasila. Zato so ukrenili drugo hvalevredno podjetje ustanovitelji razstave. Začeli so izdajati mesečnik (stane 1 gld. 20 kr. na leto) pod imenom: „Erstes ö.-u. Lehr- u. Lermittelmagazin“, kojega založbo je prevzela knjigarna Cieslar v Gradci. List se nam dopada posebno radi tega, ker se pečá edino le s šolstvom. Prinaša ocene in opise novih učil in knjig, našteva učila in knjige, katere založniki v razstavo z nova pošiljajo, prinaša zapisnik od ministerstva potrjenega šolskega blagá, vsebino nemških šolskih in znanstvenih časopisov (škoda, da se na slovanske proizvode ne ozira) in še marsikatero dobro drobtino za ljudske šolo. Zanimive so v letošnjem in lanskem letniku životopisne črtice upokojenega Graškega učitelja Fr. Fassl-a, v katerih opisuje zlasti Spodnje-štajersko učiteljsko in šolsko življenje pred 40 in 50 leti. Učitelj Fassl je služil namreč na slov. Štajeru, posebno v Celji, bil znan z vsemi odličnimi spodnjimi Štajerci tiste dobe, zlasti z vrlim slovenskim šolnikom in nadzornikom Rudmaš-em. G. Fassl je bil dober pedagog, kakor kaže njegovo pero, izvrsten muzik in lepopisec, kakor smo se osebno prepričali v njegovi družbi v Gradci. Mož ima več nego 70 let na hrbtu, a je čil in še zdrav na duhu in telesu.

Po tem uvodu opisati mi je z nekaterimi splošnimi potezami razstavo, katero smo si 24. jul. t. l. pod vodstvom Graških učiteljev gg. Kmetiča in Fassla, ogledali sledeči slovenski učitelji: deželni poslanec F. Stegnar, nadučitelj Burnik (iz Kamenika), Suher (iz Ptuja), Štefančič (iz Kamenika), Krulec (iz Ljubljane) in podpisani.

Zastopane so v razstavi vse stroke ljudskega šolstva, a mnogo je učil, ki bi se morda z večjim uspehom rabila na srednjih (če ne še višjih) šolah, nego v elementarnih (ljudskih in meščanskih) učilnicah. Do zdaj je došlo razstavnemu odboru okoli 800 dopisiljatev jako različne vrednosti. Vmes so pošiljatve kaj velike in visoke cene; ena sama firma je poslala učil, ki so do 1000 gld. vredna; a med tolikimi pošiljatkami je gotovo tudi kaka drobtina, ki morda piškavega oreha ni vredna. Skupna cena razstave pa je morda že blizu 20.000 gld. Kakor smo prevedeli, nadaljevale bodo firme svoja pošiljanja tako, da bode odbor težko vse lepo urejeval. Kazalo bode — po naših nazorih — ločiti učila, ki ugajajo v prvi vrsti elementarnim šolam, od onih, ki so bolj primerna srednjim in drugim učilnicam. Naposled bode pa zopet iz vsote ljudsko-šolskih učil izbrati samo uzorne stvari; kajti zdaj je vmes tudi kaj takšnega, kar po vsem ni vredno, da bi se kot praktično priporočevalo. Za veronauk smo videli raznovrstne slike, založene v Avstriji in drugod. Med podobami iz svetega pisma videli smo znane slike, ki so izšle v katehetični zalogi (župnika Santter-ja) in ki se nahajajo že po mnogih slovenskih šolah, katerim so došle največ kot darila od vlade. Za nazorni nauk je vse polno slik in kalup. V tej stroki so znane firme: Tempsky, Schreiber, Hölzel, Winkelmann in druge storile veliko. Priličen predmet nazornega nauka je upodobljenje štirih letnih časov. V razstavi opazil sem troje slike te vrste. Najnovejši „štiri letni časi“ so izišli pri E. Hölzel-u v Beču (stanejo 10 gld.). Primeren tekst sta sestavila k temu učilu znana Dunajska pedagogijska pisatelja Jordan in Eichler, ki izdajata tudi znani mesečnik „Schule und Haus“. Med slikami za nazorni nauk dopale so se mi kaj zelo lepo, živo kolorirane slike, ki so na Ruskem izšle, kar kaže, da Rusi niso zadnji na pedagogijskem polji. Še eno učilo s Ruskega je nam bilo kaj všeč, namreč papirnato učilo za anatomijo človeškega telesa. Med kalupi za nazorni nauk videli smo razne živali, ki so bile iz lesá ali iz „papiermache“ (papirna masa). Veliki kalupi so kaj primerna in poučna igrača otrokom. Imovite hiše lahko nakupijo te „menažerije“ svojim otrokom, kmetske naše šole sevéda kaj takošnega ne morejo storiti. — Posebno potrebno ravno

ni, da bi k raznim mičnim basnim (Hey-Specter-jevim), ki so razstresene po raznih šolskih knjigah, imeti morali slike. Take lepe slike so vendar bile v tej razstavi; srečna šola, ki jih ima; kajti šola in uk se kaj oživita, ako jih učitelj pokaže. — Težko bi bilo vse opisati, kar je tu razstavljeno vse za nazorni nauk in za druge predmete; kajti kataloga razstava še nima in zapisnik vseh došlih učil in knjig tudi v časopisu (3 letniki) „Lehr- und Lernmittelmagazin“ ni sestavljen sistematično, timveč le kronologično, po vrsti namreč kakor so odboru dohajale pošiljatve. Človek more torej le splošen vtis vsega, kar je videl in ne pozabil, reproducirati. — Bralnih strojev je bilo več videti, a reči moram, da si nisem utegnil ni jednega ogledati. Ravno tako je razstavljenih več računskih strojev; od teh nam je zgovorni g. Kmetič posebno 2 razložil. Ednega je sestavil učitelj Nickl v Dunajskem Novem mestu, drugega pa neki upokojeni štajerski okrajni glavar (imé mi je ušlo). Oba sta kaj mikavno sestavljena in zelo rabljiva; tudi cena ni previsoka (menda okoli 16 gld.). — Za zemljepisni in zemljepisno-nazorni nauk bilo je učil na kupe: atlantov, stenskih zemljevidov, globov, telurijev, relief-kart, kart za pojasnavanje časovnih razmer (poslednje od neke firme iz Tabora na Češkem). Pri ogledovanji raznovrstnih atlantov smo le obžalovali, da Slovenci še nimamo atlanta za šolsko rabo; morebiti pa se posreči nam, da znana založnica Tempsky-ga v Pragi izdá atlas v slovenskem jeziku; podpisani ga je v to prigovarjal. Zemeljsko kroglo smo videli v tej razstavi iz stekla; to učilo došlo je iz Švedije. Nekaj relief-kart, kaj dragocenih, ima tudi razstava; ena predstavlja Dunaj z okolico (ena menda tudi Gradec in okolico), ena badensko vojvodino (ako sem si prav zapamtil), druga karpatske gore. G. Kmetič nam je razlagal, kako je došel odbor do teh dragocenih učil, in pravil tudi zanimive reči o njih stvariteljih in o tajnosti te umetnosti. Mej stenskimi zemljevidi videli smo nov zemljevid zelene Štajerske, ki je dosta boljši in lepši od kranjskega stenskega zemljevida, kajti predstavlja lepo sosedno pokrajino kaj plastično. Veselili smo se videti zemljevid Ljubenskega okrajnega glavarstva, izdelanega v vojaško-zemljepisnem zavodu na Dunaji. Ta zemljevid predstavlja sicer le en politični okraj, a je mnogo mnogo večji, nego so navadni stenski zemljevidi. Zato je pa videti na njem: vse gore in griče, vse reke, rečice, potoke in potočke, mesta, pa trge in vasi, naselja, soteske in posamezne hiše. S takim učilom se dá veliko storiti za domovinski pouk, s takim poukom lahko učitelj v mladini vzbuja veselje do domače vasi in celó do kočice revne v gorskem kotu, kjer se je dete rodilo. Sevéda stane to učilo mnogo, morebiti blizo 20 gld., kajti za rabo je edino le šolam v političnem okraji Ljubenskem. Še smo videli vse polno slik, ki se morejo uspešno porabiti pri zemljepisji, osobito na višji stopinji ljudske šole. Naj imenujem nekaj iz svojih zapisnikov: n. pr.: „Darstellung des Thier- und Pflanzenlebens in den verschiedenen Regionen der Erde“, ali pa „Ethnologischer Bilder-Atlas“ (založba Hartinger). Za pouk o národih, o plemenih ljudskih (Völkerracen) je v razstavi bila tudi zbirka modelov samih glav Kavkazijcev, Mongolcev, Malajcev, Indijancev, Zamorcev itd. itd. — Kot učila za zgodovino so primerne zgodovinske slike, kakoršne so izšle v Hölzel-novi zalogi. Škoda, da so zeló drage, in da si jih le malo katera šola more kupiti. V razstavi sem videl za zgodovino tudi učilo: „Grafische Darstellung der Begebenheiten aus der Weltgeschichte“ von Sucher — zaloga Karl Graeser v Beču. Mej slikami za nazorni nauk pa sem še opazil neko učilo, ki se ozira na zgodovino. Na kartonih bile so poleg slik tudi cinaste podobe, ki so predstavljale zgodovinske vojake, tope, trdnjave i. t. d. (Konec prih.)

Iv. Lapajne.

D o p i s i.

Iz Gorice, meseca avgusta. (Naša šolska letina.) Sklep šolskega leta na tukajšnjih šolah je bil letos bolj raztrgan nego navadno. Vsled znanega ukaza sedanjega naučnega ministra, da se ima šolsko leto na srednjih šolah sklenoti, preden se zrelostni izpit prične, zaključil je gimnazij 22., realka 27. in ostale šole 30. in 31. julija.

Na c. kr. učiteljski za učiteljice je delovalo poleg ravnatelja 6 glavnih učiteljev, 1 učitelj (telovadbe), 1 učiteljica (ročnih del) in 1 podučitelj. Razen teh sta še poučevala 2 učitelja, 1 podučitelj in 1 pomožni učitelj z deške vadbice, dalje 3 učiteljice z dekliške vadbice. Gojenk je bilo v začetku leta (na obeh oddelkih: slovenskem in italijanskem) 102 (38 Slovenk in sicer: v I. tečaju 17, v II. tečaju 7, v III. tečaju 9 in IV. tečaju 5). Mej letom je izstopila 1 Slovenka, 5 Italijank, in 1 Slovenka je umrla. Od ostalih 95 gojenk je dovršilo leto 78 (26 Slovenk), 4 gojenke (1 Slovenka) morajo ponavljati, in 14 (9 Slovenkam) je dovoljen ponavljalni izpit. Razven 3 židinj so bile vse katoličanke. Najmlajša gojenka je bila stara 16, najstarejša 27 let. 11 gojenk (6 Slovenk) je uživalo državni, 4 gojenke (2 Slovenki) so imele privaten štipendij. Zrelostni izpit je delalo 20 domačih gojenk (5 Slovenk) in 4 zunanje (s Kranjskega). Dostale so izpit vse: 5 domačih (1 Slovenka, gospdč. Marija Nadliškova od sv. Ivana pri Trstu) z odliko. — Hvale vredno je za slovenske gojenke (IV. tečaja), da so obiskovale tudi tukajšnji slovenski otroški vrt*) ter so tudi izpitane kot slovenske otroške vrtnarice.

Iz »letnega poročila« gimnazijskega posnemljem, da je imel letos ta užé 370 let obstoječ šolski zavod razven ravnatelja 12 profesorjev, 5 suplentov 1 (pomožnega) učitelja. Učencev je bilo vzprejetih 406, 31 jih mej letom izstopilo, ostalo jih je konec leta 374 in 1 privatist. Od teh je bilo 173 Slovencev, 150 Lahov, 47 Nemcev, 2 Čeha in 2 Francoza. Razun 12 so bili vsi katoliške vere. 25 učencev je dovršilo leto s prav dobrim, 257 z dobrim oziroma povojnim vspehom; ostali morajo leto ponavljati ali jim je pa dovoljen ponavljalni izpit. — Od 25 osmošolcev se jih je oglasilo 22 k izpitu zrelosti. Izmej teh sta se dva odtegnola mej izpitom, 3 so padli za dva meseca in 3 za eno leto. Ostalih 14 je dostalo izpit, a nikedo z odliko.

C. kr. realka je imela poleg ravnatelja 13 profesorjev, enega učitelja (na pripravljalnici) in dva pomožna učitelja. Učencev je bilo 199: 27 Slovencev, 125 Lahov, 46 Nemcev; eden je bil druge národnosti. 141 učencev je leto dovršilo, mej temi 14 prav dobrim vspehom. Slabo je napredovalo 42 učencev, 14 je dovoljen ponavljalni izpit, 2 nista bila izprašana. — Od 13 sedmošolcev jih je delalo zrelostni izpit, koji so 4 dostali, a 3 ne.

Ako torej primerjamo vspehe letošnjih zrelostnih izpitov na tukajšnjih srednjih šolah, moramo pripoznati prednost c. kr. učiteljsku, kar je gotovo temu zavodu na čast.

Z učiteljskem ste zvezani tudi dve vadbici: dekliška (v istem poslopji) in deška (v gimnazijskem poslopji). Zarad tega ima zadnja posebnega voditelja, ki je odvisen od učiteljskega ravnatelja.

Na deške vadbici, razdeljene v dva oddelka (slov. in ital.), vsak s 4 razredi, poučevali so 4 učitelji, 2 podučitelja, 2 pomožna učitelja in 1 katehet. Vseh učencev je bilo v začetku leta 608, 84 jih je izstopilo, 14 vstopilo, 3 so umrli, torej jih je ostalo konec leta 535. Od teh je bilo Slovencev 265, Lahov 259 in Nemcev 8. Razven 9 židov so bili vsi katoličanje. Za prvoviši razred jih je sposobnih 431, nesposobnih 100.

Na 5-razrednej dekliške vadbici so poučevale 3 učiteljice in 2 podučiteljici. V začetku leta je bilo vseh učenk 217, konec leta 207. Od teh je 71 Slovenk, 111 Italijank in 37 Nemk. 4 učenke so bile evang., 3 židov. in ostale katoliške vere. Za viši razred je sposobnih 156, nesposobnih 41.

Slovensko politično društvo »Sloga« je preskrbovalo letos slov. otroški vrt in slov. 1-razredno dekliško šolo**), ki se s prihodnjim letom razširi v dva razreda. V otroški vrt je bilo vpisanih 70 otrok, 17 jih je izostalo, 2 sta umrla, konec leta jih je ostalo 51. Dekliška šola je imela 39 deklic, 31 v I. in 8 v II. oddelku, 28 jih je napredovalo, 11 zaostalo.

Mesto preskrbuje 5-razredno deško (340 učencev — 182 sposobnih), 7-razredno dekliško (432 učenk — 293 sposobnih), 2-razredno mešano šolo in 5 otroških vrtov. Poučni jezik je bil povsod izključivo laški, če tudi je morda tretjina otrok slovenskih starišev.

*) V ta namen mu dovoljuje vlada 200 gl. podpore na leto.

**) Učiteljica te šole je bila gospdč. Viljelmína Franko, o katerej je zadnji »Učit. Tov.« po pomoti poročal kot učiteljici društva »Sokola«, kojega v Gorici nimamo.

Dopisnik.

Dopisnik.

Razven tega imamo v mestu še 3-razredno evang. nemško ljudsko šolo in 7-razredno dekleško šolo (z otroškim vrtom) v zavodu »šolskih sester«. Prvo oskrbuje merodajna bogata družina Ritter-jeva, drugo pa »šolske sestre«. Tudi v te šoli nima slovenščina vstopa.

Iz vsega sklepamo, da je bilo letos mej šolsko mladino v mestu 683 učencev in učenk slovenske národnosti. Ti so bili očiti. Bog vé, koliko jih je pa bilo skritih v laških mestnih šolah! —

Od primorsko-kranjske meje. Dné 6. in 7. septembra se snidó na Dunaji društveniki nemške učiteljske zveze »Deutsch-österreichischer Lehrerbund«. Vabila k temu shodu so razposlali povsod, »wo die deutsche Zunge klingt«. Jaz sem je čital v nekem nemškem liberalnem šolskem listu. Oklic je bil tiskan na eni strani tega v 8° izhajajočega lista, in naštel sem v njem nič mánj nego 14 »deutsch«. A pod tem »deutsch« - oklicem je bilo mej 13 podpisov 6 (rèci: šest!) čisto slovanskih imen in eno popačeno, teže zasledljivo. Ako torej pomislimo, da so lastniki teh podpisov gotovo korifeji te učiteljske zveze, torej cvet nemškega učiteljstva v Avstriji, potem si pač lahko mislimo, odkod da se rekrutirajo nemški učiteljski kričači, katerim bode »deutsch« - vpitje več nego vzgoja. Vidi se jim, da pazljivo prebirajo nemške židovske časnike. Mi jih ne zavidamo; obžalujemo pa, da so svojemu »deutsch« - oklicu pozabili še dostaviti »den deutſchen Gruß auf deutſchem Papier!“

Iz Krškega. Na poziv začasnega odbora na slovenskej zemlji na novo ustanovljenega društva »Pedagogičnega društva« za učitelje in šolske prijatelje se sedežem v Krškem se je v 2. dan avgusta t. l. popoldne na vrtu g. gostilničarja Janeža sešlo 39 pravih, 6 podpornih udov in dokaj družega občinstva iz Krškega. Kot vladni komisar je bil ves čas zborovanja prisoten sam okrajni glavar gosp. H. Veiglein, ki je k novemu društvu pristopil kot podpornik.

Začasni predsednik gosp. Gabršek v svojem navdušenem nagovoru najprvo vse došle ude in goste prav lepo pozdravi in jim zakliče: »Dobro došli!« Oménja tudi, kako je društvo nastalo in kakšno nalogo je prevzelo — namreč: »Vsestranski razvitek slovenskega pedagogičnega slovstva«, katero se je pri nas do najnovejšega časa tako malo razvijalo — skoro smo mi Slovenci na to popolnoma pozabili. — Da pa to društvo sploh doseže svoj smoter, mu je treba obilne podpore od zavedenega slovenskega občinstva.

To društvo ima pa še drug namen: Dobiček, ki ga utegne imeti pri razprodaji »Pedagogičnega letnika«, pripade »družbi sv. Cirila in Metoda« — tedaj zasluži tem več podpore, ker ima pred očmi tako blage ideje: podpirati pedagogično slovstvo in družbo sv. Cirila in Metoda!

O dosedanjem delovanji začasnega odbora je poročal tudi g. Gabršek. Iz tega poročila posnamemo, da društvo šteje od tistega dné 47 pravih in 9 podpornih udov. Dohodkov ima že nad 50 gld. Če odbijemo male troške, nam ostaja čistih dohodkov 43 gld., ki se bodo pozneje porabili za izdavanje »Pedagogičnega letnika«. To je gotovo lep napredek za tako kratek čas društvenega delovanja!

O izboljšanju materijelnega stanja pri učiteljstvu bi moral govoriti začasni tajnik g. Ravnikar. Toda z ozirom na to, ker je on o tem predmetu že govoril in stavil nasvete pri dopoludanskej okrajnej učiteljskej skupščini, se je ta točka odložila na poznejši čas.

Zdaj pride na vrsto: »Razgovor o izdavanji »Pedagogičnega letnika«. To nalogo je prevzel g. Bezljaj. Le-ta prav jedrnato oménja, da se je pedagogično delovanje na slovenskem slovstvenem polji veliko premalo razvijalo. Edini Slomšek je bil, ki je oral ledino, ter mnogo storil za slovensko pedagogiko; a za njim se je — z malenkostnimi izjemami — na tem polji malo storilo. Poglejmo svoje sosedne brate Hrvate na jugu in Čehe na severu! Koliko so ti storili ravno v tem obziru! Le Slovenci smo jako zaostali za njimi. Dolžnost naša je, da tudi mi resno mislimo na to, kako bi se nadaljevanje v Slomškovem duhu na novo oživel in nadaljevalo. To lepo nalogo je prevzelo naše društvo s tem, da bode leto za letom izdajalo »Pedagogični letnik« pedagogično-didaktične vsebine — a tudi take, ki bode ugajala bolj priprostemu ljudstvu. — »Pedagogični letnik« naj bi bil po tem takem nekako središče za vse slovenske učitelje — pisatelje, kjer se bomo zbirali »z združenimi močmi« z edinim namenom: koristiti svojemu národu ter mu pomagati k boljšej vzgoji in plodonosnejšemu pouku z raznimi navodi.

Potem se voli novi odbor za to leto. K besedi se oglasi gosp. Sajè, ter nasvetuje, naj ostane ves začasni odbor na čelu društvu, kar se jedno-glasno vzprejme. V odboru ostanejo: gg. Gabršek, kot predsednik; Ravnikar, tajnik in njega namestnik; gospica Vesner, blagajničarica; g. Medič, pevovodja. Kot odborniki so pa gg.: Bezljaj, Lapajne, Lunder.

Od pojedinih nasvetov naj omenim, da se je sklenilo, da bode prvo društveno zborovanje v začetku meseca novembra v Št. Jarneji. Dan in dnevni red določi odbor pozneje. S tem se je končalo prvo občno zborovanje na novo porojenega društva. — G. Gabršek se še kot predsednik, vsem zbranim lepo zahvaljuje za zaupanje, ki ga udje stavijo v odbor ter obljubi, da bode svojo častno nalogo, ki jo je prevzel, tudi častno reševal. Ni samo pri odboru, temuč tudi pri udih samih potrebno, da društvo podpirajo ne le materijalno, ampak tudi duševno. In če delujemo »z združenimi močmi«, bodedo tudi dosegli svoj vzvišeni namen.

Rodoljubi in gg. tovariši Vas pa prosimo, podpirajte nas pri težavnem delu, ter nabirajte marljivo mej slovensko inteligenco podpornih udov, kajti čim več podpornikov, tem več koristi bode imela prekornostna družba sv. Cirila in Metoda. — Razšli smo se z željo: »Bog daj, da bi društvo lepo napredovalo, krepko razcvetalo se, ter obilo koristnega sadu prinašalo ubogemu pozabljenemu narodu našemu! —r.

Z Gorenjskega. Po slavnem c. kr. okrajnem šolskem svetu v Radovljici nam je došel za okrajno učiteljsko konferencijo, ki se bo vršila letos v 1. dan septembra v Radovljici, sledeči dnevni red: 1. Volitev predsednikovega namestnika in dveh zapisnikarjev. 2. Poročilo c. kr. okrajnega šolskega nadzornika o stanju ljudskega šolstva v našem okraju. — 3. Kako, in v katerem obsegu je na podlogi naših učnih črtežev obravnavati slovensko slovnico a) na jednorazrednicah, b) na dvorazrednicah, c) na četrterazrednicah? — Poročilo o tem predmetu je pisмено sestaviti ad a) vsem stalno nameščenim učiteljem jednorazrednih šol; ad b) vsem stalno nameščenim učiteljem in vsem stalno nameščenim učiteljicam dvorazrednih šol; ad c) stalno nameščenemu učiteljskemu osebju četrterazredne ljudske šole v Radovljici. — 4. Kako bi bilo v našem šolskem okraju izvršiti visokega c. kr. naučnega ministerstva ukaz z dné 28. aprila 1886. l., št. 1728 o rabi jednostavnih pisalnih in risalnih učil? — Poroča stalni odbor. — 5. Določitev šolskih knjig za l. 1886 — 1887. — 6. Poročilo knjižničnega odbora o stanju okrajne učiteljske knjižnice. — Nasveti o nakupovanju novih knjig. — 7. Volitev knjižničnega in stalnega odbora. — 8. Samostalni nasveti, katere je treba do dné 25. avgusta t. l. pisane izročiti predsedniku konferencije.

Program nij preobširen, a zato dokaj zanimiv. Po 3. točki soditi, se slovenščina po naših šolah ne goji še v onej meri, kakor bi bilo želeli in kakor bi bilo tudi prav. Umestno se mi torej vidi, da se o tem dogovoré zbrani učitelji pri konferenciji. — j. —

Z Dobrove. Vabilo k praznovanju 25letnice. Večina gospodov tovarišev je za-to, da se naša 25letnica tukaj na Dobrovi obhaja. Ker imajo pa nekateri še do konca t. m. šolo, obhajala bode se naša 25letnica tukaj na Dobrovi v 2. dan sept. t. l. V 1. dan sept. popoldne pričakoval bode podpisani gospode jubilate pri Tržaškem in Dunajskem poštnem vlaku na kolodvoru južne železnice v Ljubljani. Od tam bodedo potem sli vkup preko Rožnika na Dobrovo, ob katerej priliki ogledali bodedo uzorno c. k. osrednjo državno drevesnico. V 2. dan sept. bodedo imeli tukaj na Dobrovi zjutraj ob 9. uri sveto mašo sè zahvaljeno pesmijo; po maši pa male bilje za mir in pokoj duš naših umrlih sobratov. Primerno kosilo preskrbelo bode se za vse udeležence tukaj v gostilni pri »Mežnarji«. Popoldne bode pa izlet na prijazno »Švico«.

Razven gospodov jubilentov vabijo se prav uljudno tudi vsi oni gospodje, kateri so bili leta 1861. naši sošolci. Zeló nas bode veselilo, ako bode k tej slavnosti prišel tudi še kateri drugi naših starejših ali mlajših gospodov sobratov.

Prosim pa ob enem vse tiste p. n. gospode, kateri se bodo te 25letnice udeležili, da mi to izvolijo, kolikor mogoče, hitro po dopisnicah naznaniti, da mi bode mogoče drugo potrebno o pravem času preskrbeti. Na svidenje! M. Rant.

Iz Ljubljane. Vodstvo družbe ss. Cirila in Metoda v Ljubljani je imelo dné 5. avgusta 1886. l. ob 3. uri popoldne svojo 2. sejo. Navzočni vsi odborniki razven jednega v toplicah bivajočega.

Vsled sklepa odborovega v 1. seji izvršili so dotični gospodje svoj nalog. G. Iv. Hribar prečita oklic do slovenskega občinstva, g. Svetec navod in pouk za ustanovljenje podružnic. G. Vrhovnik je po tajništvu že izročil popularen spis o družbi ss. Cirila in Metoda. Vse to se bo po primerni poti v več tisoč izvodih spravilo mej naše ljudstvo.

Tajnik prečita zadnji zapisnik in tekoče poslovanje. — Dr. Vošnjak poroča o doposlanih novcih (gl. »Narod« št. 177. »Slovenec« 6. avgusta).

Odbor sklene ustanoviti »otroško zabavišče« v važnem mestu na Slov. Štajerskem, ter privoli za to potrebno vsoto.

Neki odbornik se pooblasti, da par naberalnic preskrbi za jeden kraj na Štajerskem, ki se je za to oglasil.

Odbor sklence podružnicam poslati oklic, naj z veseljami ali predavanji skušajo množiti prihodke, ker brez izdatnih dohodkov bi družba ne dosegla svojega namena.

Vsem podružnicam razposlala se bo tiskovina, na kateri vodstvu naznanijo svoje oficijalno imé (kakor so si ga v pravilih izvolile), stalno načelnístvo, število udov itd. S tem se jim bo ob enem olajšalo uradovanje in se bo omogočila točna registratura vseh podružnic. Nekaj podružnic dozdaj niti ni redno prijavljenih glavnemu vodstvu.

Kakor hitro dospejo odgovori vsled zadnjega odborovega sklepa poprašanih podružnic, skliče se prihodnja seja vsekako že koncem tega meseca. Takrat se bo definitivno sklenilo o njih zadevah, osobito o predlogu Tržaške podružnic, ki je ravno kar dospel in zelo razveseliven.

Ustanovitev dveh podružnic, v Podgradu v Istri, ki se je konstituvala 2. avg., in v Šempasu na Goriškem, ki se je ustanovilo 8. avg., vodstvo radostno vzame na znanje, želeč, da jih rodoljubi i po drugod hitro snujó, kjer se le vsaj 20 letnih članov zglati.

Še jedenkrat opozarjamo, da naj podružnice dopisujejo pod naslovom: »Vodstvo družbe sv. Cirila in Metoda v Ljubljani«.

Odbor uljudno prosi vse slovenske časopise, naj bi blagovoljno vzprejemali poročila o tej vseslovenski družbi, kar iz naših dnevnikov, da se prihranijo troški in preobilna pisarenja na vse strani.

— Poziv vodstvom ljudskih šol, oziroma krajnim šolskim svetom. Visoko c. kr. kmetijsko ministerstvo dovolilo je na podlogi odloka iz dne 25. junija t. l., št. 8361, v podporo šolskim vrtom na Kranjskem 300 gld., kojo vsoto razdelil bode podpisani odbor vodstvom ljudskih šol, oziroma krajnim šolskim svetom, kateri v svoji prošnji dokažejo potrebo podpore, k čemur jih podpisani odbor s tem pozivlja. Dana podpora sme se porabiti le za izboljšanje, oziroma ustanovitev šolskega vrta, ter bode podpisani odbor v svojem času zahteval dokumentovan izkaz o porabi prejete podpore. — Prošnje za podporo vložiti je zadnji čas do **23. avgusta t. l.** podpisanemu odboru. — Prošnjam za podporo v namen izboljšanja užé obstoječega vrta je pridjati priprost načrt vrta, risan v merilu 1 : 100, iz katerega je razviden sedanji stan vrta iz različnih kultur. Popisati je tudi način, katerega se učitelj pri obdelovanju vrta drži. — Prošnjam za podporo v namen ustanovitve novega šolskega vrta je pa dodati dokaz, da je učitelj, ki bode vrt imel v oskrbi, zmožen praktično izvrševati šolsko vrtnarstvo.

Glavni odbor c. kr. kmetijske družbe za Kranjsko.

V Ljubljani, 3. avgusta 1886.

Gustav grof Thurn m. p.,
predsednik.

Gustav Pirc m. p.,
tajnik.

— K učiteljski skupščini v Prag je prišlo čez 2000 udeležnikov, mej temi samo 400 učiteljev in učiteljic iz Marskega pod voditeljstvom znanega pedagoga Slaménika in 20 učiteljev iz Hrvatskega s predsednikom dež. uč. društva prof. Falbovičem.

Premene pri učiteljstvu.

Na Kranjskem. Na c. k. izobraževališči za učitelje v Ljubljani je glavnim učiteljem imenovan dozdanji tukajšnji suplent g. Jos. Weiss. — G. France Govekar, nadučitelj na Igu in g. Primož Ušeničnik, nadučitelj v Šiški pri Ljubljani, sta iz službenih obzirov vzajemno premeščena. — G. Matija Bartel, nadučitelj v Čermošnjicah, je dobil nadučiteljevo službo v Semiču. — G. Janez Lokar, učitelj v Črnomlju, pride v Dobliče. — Gspdc. Frančiška Cemè, učiteljica na Unci, pride na Rakek. — Za trdno so postavljeni: g. Mih. Kobaj, učitelj v Hotedersišči in gspdc. Aleksandrina Adamič, učiteljica v Žireh.

Razpis učiteljskih služeb.

Začetkom prihodnjega šolskega leta se bodo v šolskem okraji Postojnskem za trdno ali začasno oddale te-le službe:

- I. Na ljudski šoli v Postojini služba učiteljice s 500 gld. letne plače, a oziroma za učitelja ali učiteljico s 450 gld. letne plače.
- II. Na ljudski šoli v Knežaku II. učiteljska služba s 450 gld. in
- III. na ljudski šoli v Trnovem III. učiteljska služba s 400 gld. letne plače.

Prošnje za te službe naj se postavnim potom oddajajo do 31. avg. t. l. pri c. kr. okrajnem šolskem svétu v Postojini.

Na dvorazredni ljudski šoli na Unci (Mauniz) II. uč. mesto s 400 gld. letne plače. Prošnje do 25. avg. t. l. pri c. k. okrajnem šolskem svétu v Logatci.